

Det som mangler synes best

Jørn Isaksen og Are Karlsen

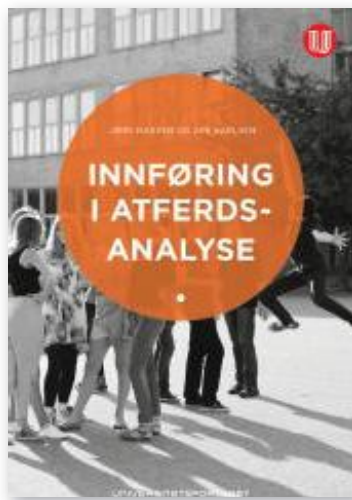
Innføring i atferdsanalyse

Universitetsforlaget 2013

Anmeldt av Willy-Tore Mørch, professor i helsevitenskap ved Universitetet i Tromsø

La meg skynde meg å si at forfatterne har beskrevet de atferdsanalytiske begrepene på radikalbehavioristisk forbillidige måter. Jeg kan betrygge leserne som skal sette seg inn i atferdsanalysens tenkning og begreper med at det som står der er riktig. Det problematiske med boka er det som ikke står der. Den er skrevet i et så enkelt språk og argumentene er så enkelt fremført at kompleksiteten i stoffet forsvinner. Boka bekrefter dermed kritikernes mantra om at atferdsanalyse er så enkel at den ikke kan være riktig. Boka distanserer seg fra annen psykologi (for eksempel den humanistiske) når det står at «...menneskelig atferd må baseres på fakta, i form av observerbare hendelser», i motsetning til såkalte private hendelser som ønsker og behov, tanker og vilje. Men det største savnet er at atferdsanalytisk praksis ikke settes inn i et kunnskapsmessig og etisk perspektiv.

Dette kan illustreres gjennom kapitlet som beskriver hvordan atferdsanalyse skiller seg fra annen psykologi, ved at hendelser tidlig i livet (som i psykoanalyse), «...ikke påvirker hvem en er og de handlinger en gjør». Påstanden er i beste fall en overforenkling. Forfatterne tar ikke inn over seg at atferdsanalyse ikke er, og aldri kan eller bør bli, en helhetlig teori om forståelse av menneskelig aktivitet. Det hoppes bukk over nyere nevrobiologisk forskning som direkte kan forklare manglende emosjonsregulering, impuls kontroll og kognitiv dysfunksjon som følge av langvarig stress og angst i de første leveårene. Nyere forskning om tilknytning og potensielle skadevirkninger av utrygg tilknytning og konsekvensene for behandling diskuteres ikke. Den komplekse sammenhengen mellom kjente risikofaktorer og valg av mål-

setninger i forebygging og behandling drøftes heller ikke.

Atferdsanalysens historie beskrives som en lineær utvikling fra behavioristisk filosofi gjennom eksperimentell forskning til et anvendt metodesystem. Men forfatterne forbigår viktige elementer i taushet, blant annet B.F. Skinners avstandtagen til logisk positivisme og hans fascinasjon av Francis Bacon, og positivisme-humanisme-kontroversen på 1970-tallet i Norge. Dette til tross for at debatten førte til dype splittelser i det psykologiske miljøet i Norge.

Den alvorligste mangelen er etter mitt syn den nærmest totale mangelen på etisk refleksjon. Den begrenser seg til nøyaktighet i målvalg og metodevalg. Det synes som om utilitarisme, eller konsekvensetikk, er den eneste gyldige etiske standard der gode effekter forsvaret metoden. Men det er denne forenklingen av etisk diskusjon som har ført til konflikter om atferdsanalytisk praksis i Norge og regelmessige skandaleoppslag i media. Diskusjon om kriterier for hva god effekt er, med unntak av frekvensreduksjon av målatferden, er vanskelig å finne.

Boka hadde vært viktig dersom forfatterne hadde tatt den etiske refleksjon alvorlig og diskutert kontrastene mellom for eksempel konsekvensetikk, Emmanuel Kants pliktetiske kategoriske imperativer og Aristoteles' moralfilosofiske dydsetikk. Alle teoriene har noe å gi og bør inngå i atferdsanalytikerens kontinuerlige etiske refleksjon om egen praksis. Derfor står boka igjen som et nakent begrepsleksikon uten å sette atferdsanalyse inn i en faglig, samfunnsmessig og etisk kontekst. ■